

кредиту), включати оглядові лекції, екскурсії, круглі столи, міні-конференції тощо. Специфіка факультативного навчання відкриває можливості залучення до співпраці провідних фахівців банківських та інших фінансових установ, вчених — працівників дослідних інститутів, воно може відбуватись як на загальних засадах, так і на платній (у т. ч. — госпрозрахунковій) основі, що стимулює співпрацю наукових та освітніх закладів, інтеграцію навчального процесу і виробництва.

Стосовно підготовки бакалаврів за напрямом «Фінанси» може бути запропоновано такий орієнтовний перелік факультативів, які за поданою класифікацією відносяться до другої групи предметів, поглиблюючих знання з базової спеціальності: Національний банк України і Державна скарбниця (з оглядовими екскурсіями в Національний банк і Державну скарбницю), історія грошей і фінансів (для 1 курсу навчання), філософія і психологія грошей, сучасні теорії багатства і накопичення капіталів (2 курс навчання), бюджетування домогосподарства і малого бізнесу, золото і дорогоцінні метали в світовій економіці (3 курс навчання), валюти і цінні папери країн світу, ділові засоби масової інформації (4 курс навчання). За факультатив студенту може виставлятися рейтингова оцінка, або ж відмітка про прослуховування. Перелік факультативів складається відповідною кафедрою і затверджується радою факультету та вченою радою вищого навчального закладу.

С. Б. Погорєлов, старш. викл.,
кафедра історії економічних учень та економічної історії

ЗНАЧЕННЯ ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАТЬ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНЦІЙ ФАХІВЦЯ

У час, коли зростають процеси глобалізації і під впливом викликів ХХІ ст. змінюється глобальний світ, у змісті економічної освіти також повинні відбуватися суттєві зміни, спрямовані на переорієнтацію навчального процесу з підготовки фахівців відповідного кваліфікаційного рівня, що можуть виконувати типові завдання і володіти чітко визначеними і зафіксованими у кваліфікаційних характеристиках уміннями, на підготовку всебічно розвинутих особистостей, здатних в умовах високого динамізму життя до постійного оновлення знань, адаптації до умов, що по-

стійно змінюються, успішної взаємодії заради спільного результату. Освіта, орієнтована на компетенції, є фундаментальною ідеєю нової парадигми професійної підготовки фахівців.

Нові вимоги часу потребують від національної освіти забезпечення досконалого володіння знаннями про загальні економічні процеси і гуманітарний розвиток. Отже, сучасна освітня діяльність потребує своєї перебудови в напрямі фундаменталізації і формування загальноекономічних та професійних компетенцій.

Перебудова навчального процесу на компетентнісних засадах повинна враховувати і вироблення здатності майбутніх фахівців до системного аналізу історичного розвитку господарської сфери суспільства, розуміння об'єктивності історичних змін, вміння правильного оцінювання господарських рішень та реформ, що приймаються та проводяться.

В цих умовах важливого значення набуває вирішення завдання по збереженню нагромаджених наукових знань про історичні факти і явища в розвитку господарської сфери суспільства.

Спроба вирішити це завдання здійснюється колективом кафедри історії економічних учень та економічної історії, який з поточного навчального року запроваджує до навчального процесу нову дисципліну, яка формується на базі наукових здобутків та створюється на основі синтезу економічної історії та історії економічної думки.

Уникнення еkleктичного поєднання матеріалу, що викладався в цих навчальних дисциплінах як окремих, що мали свій власний предмет вивчення, досягається через обґрунтування цивілізаційної парадигми суспільного розвитку та використання системно-синергетичного аналізу, що дає можливість визначити власний предмет цієї інтегративної дисципліни з позицій нерозривної єдності історичних форм господарств, які утворюють певну господарську систему, та економічної думки, що їх віддзеркалює.

Основною метою запровадження інтегрованого навчального курсу є сприяння підготовці спеціалістів-економістів з розвинутим стратегічним та оперативним економічним мисленням, яке є неможливим без знань світової історії економічного розвитку та тієї економічної думки, що його відображала. Для кваліфікованого економіста необхідні глибокі знання минулого економічних процесів різних країн, зміни методів державного регулювання економіки в різні часи тощо. Світовий економічний досвід покликаний забезпечити базу даних для розуміння сучасного економічного життя.

Завданням вивчення нової дисципліни «Історія економіки та економічної думки» є формування знань у майбутніх економістів

про історію виникнення й розвитку різноманітних типів господарства та їх соціальних наслідків, оскільки без знання історії даної економічної проблеми є неможливим прийняття правильного рішення. Стикаючись з новою проблемою, фахівець-економіст шукає, перш за все, аналог тієї чи іншої економічної ситуації і тому звертається до історії економіки та економічної думки. З цим пов'язана необхідність вивчення різноманітних умов та форм суспільного виробництва, особливостей розвитку ринкового господарства в різних країнах. Опанування курсом допомагає систематизовувати та зміцнювати знання, що набуваються при вивченні онов економічної теорії, формуванню наукового підходу до оцінки сучасних економічних явищ.

Історія економіки та економічної думки — складна, синтетична фундаментальна галузь економічної науки та навчальна дисципліна, що складається з двох, донедавна самостійних наук і дисциплін, які настільки тісно взаємодіють між собою, що складають єдину історико-економічну науку.

Історія економіки та економічної думки досліджує генезис господарської сфери суспільств певних світових цивілізацій. Цивілізаційна парадигма в історико-економічних дослідженнях суспільства передбачає розглядати господарську сферу як одну із складових суспільства як цілого. Вона розвивається шляхом диференціації на окремі елементи, що інтегруються у нову якість. Засобом інтеграції виступають соціальні норми, в яких втілюється історичний досвід життя суспільства, а взаємна залежність його сфер виступає визначальним моментом у характеристиці суспільства. Центральне місце в ньому займає людина, а характер її суспільної залежності реалізується через механізм влади та власності.

Економіка є процесом, вона означає розвиток, а певний її стан — лише момент у цьому процесі. Кожне економічне явище виникає у зв'язку з певними економічними умовами. Основу розвитку людства складає економічний розвиток, а основу всієї його історії — економічна історія. Історія економіки як один з складників нової дисципліни вивчає динаміку змін економічних умов існування суспільства і їх закономірності.

У системі економічних дисциплін історія економіки займає одне з чільних місць. Нагромаджуючи факти господарського життя, економічного розвитку окремих країн і народів та аналізуючи конкретні економічні процеси і явища, які відбуваються в різні історичні епохи, стежачи за зміною господарських форм в їх історичній послідовності, вона дає можливість побачити, як здійснюється сам хід перетворення одних господарських форм на ін-

ші, в якому напрямку відбувається процес цих змін, чим саме було підготовлено сучасний нам народногосподарський лад.

Історія економіки — наука багаторівнева, її структурними рівнями є еволюція способів виробництва, історія господарських механізмів, історія галузей народного господарства, історія окремих економічних процесів (урбанізація, промисловий переворот, інтеграція тощо), історія економічних інститутів (гроші, зарплата, фінанси, кредит, податки, ціни, кредит тощо). Вона є однією із економічних дисциплін, загальним об'єктом дослідження яких є економіка, а кожна з наук має свій предмет дослідження.

«Історія економіки та економічної думки» органічно синтезує наукові досягнення економічної історії та історії економічних учень. Вона вивчає основні етапи становлення та розвитку господарської сфери суспільства, її еволюцію. Спираючись на цивілізаційну парадигму, вона передбачає розгляд людства як цілісного утворення, що складається з різних цивілізацій. Одиницею історичного розвитку при цьому виступає конкретне суспільство, що входить до певної цивілізації. В центрі цивілізаційного аналізу суспільства стоїть людина, розвиток її суспільних якостей.

Застосування поняття «цивілізація» з часом стає нормою, правилом для характеристики стану суспільства або ж його стабільних формоутворень. Трактуючи ж цивілізацію як процесу цивілізування поступово й водночас неухильно відходить на задній план і в XX ст. стає вже рідкістю, винятком. Приблизно з середини XX ст. поступово акцент зміщується на мультиплікативний підхід до питань цивілізації. При цьому йдеться вже здебільшого не про цивілізацію, а про цивілізації. Отже й історичний процес у цілому постає не лише як один і єдиний моноліт, що зазнає певних часово-просторових видозмін, а як низка послідовних і співіснуючих соціокультурних формоутворень, локалізованих у соціальному просторі й часі.

Згідно з таким підходом до розгляду соціально-економічного прогресу простежуються ритми всесвітньо-історичного процесу як спільноти самобутніх цивілізацій, які в процесі свого онтогенезу творять і відтворюють загальнолюдські цінності, архетипи та структури, що не піддаються змінам під час зміни суспільства, які характерні для людського суспільства загалом, тобто висвітлюються його філогенетичні особливості.

Історико-економічна наука вивчає становлення і розвиток господарства суспільства як спільного об'єкту економічних наук. В її центрі лежать історичні факти і події, що відбулися в господарській сфері. У фактах і подіях відображаються якісні зміни гос-

подарської сфери, неповторність та унікальність яких дозволяє розглядати їх як віхи (етапні зміни) в розвитку господарства.

Історичного характеру факти і події набувають залежно від їх суспільної оцінки. Вони мають різну значимість, стають непересяченими чи буденними лише в рамках прийнятої наукової парадигми, коли розглядаються з висоти позиції актуального для суспільства стану господарства. Тому історико-економічна наука періодично переглядає приналежність до історичних тих чи інших подій та фактів відповідно з їх актуальністю для сьогодення.

Специфікою дослідження господарства історико-економічною наукою є виявлення історичних фактів і подій, в яких відобразились якісні зміни в його становленні та розвитку. Ця особливість даної науки відображається у предметі.

Отже, історія економіки та економічної думки як наукова дисципліна вивчає процеси та закономірності економічного, господарського розвитку у часі, в історичній перспективі. На основі системи наукових знань про економічну сферу суспільства за допомогою цієї науки здійснюється оцінювання процесу її історичного поступу, установлюються факти та явища, що мали історичне значення.

Історико-економічна наука покликана не лише відбирати і всебічно аналізувати історичні факти та події в розвитку господарства суспільства, а й розглядати економічні вчення та погляди, що з різною науковою довершеністю ці факти теоретично відображали. При розгляді економічної теорії в історичному аспекті ми отримуємо історію економічних учень чи історію економічної думки, тобто другу складову нової дисципліни.

Нерозривна єдність двох сторін історико-економічної науки — дослідження історичних фактів та подій і відображення їх в економічних поглядах — є основою у визначенні предмету цієї науки.

Таким чином, предметом історії економіки та економічної думки є історичні факти та події в розвитку господарства суспільства певної цивілізації та наукове відображення їх в економічних поглядах, думках, теоріях, школах, ученнях.

Отже, для підготовки сучасних економістів запровадження нової дисципліни з історії економіки та економічної думки є своєчасним і вкрай важливим. Робота над подальшим удосконаленням її змісту передбачає переосмислення з позиції нових методологічних підходів відомих історичних фактів і явищ господарського життя суспільства, пошук та узагальнення нових знань, що сприяють формуванню у студентів загальноекономічних та професійних компетенцій.